

Értjük a szót?

Mottó:

„Az anyanyelvi nevelés
eredményességének számos feltétele
és többféle útja-módja van”

(Takács Etel)

Ákombákom, irkafirka, szarkaláb

A magyar helyesírás szabályai szótári anyagában gyakorta találkozunk minden magyar nyelv és irodalom szakos tanár olyan ritkán használatos, a mindennapi nyelvből kiveszett szavakkal, amelyek jelentését manapság kevésbé ismerik. Az ajánlott és a kötelező irodalmi olvasmányok anyagában találkozunk ezen általános és szakműveltségünket gyarapító, a latin-görög nyelvből átvett, ám már elhalványult vagy teljesen ismeretlen jelentésű szavakkal.

A tankönyvek lábjegyzeteiben nem értelmezett szavak nyomába érdekes eredményünk, hogy az adott irodalmi művek kevésbé érthető szavait is értsük.

PÓRA FERENC¹ munkájában az ÍRÁS címszó alatt (484) az *ákbákom* szót a „firkálás”, „irkafirka” szavakkal magyarázza. A rokon értelmű szavak nagy tudora ekként világosítja meg a címbéli szavunkat:

„*Ákbákom, szarkaláb* ügyetlenül csinált írásjelek”.

A SÁRKÖZI – szótár² az *ákbákom* értelmezésében a Pázmány Péter-féle magyarázatot hasznosította, azaz „zavaros beszéd”, azaz *ákbákom*.

A legújabb, sajátos feldolgozású nagyszótár, a 2004. évi kötet LACZKÓ-MÁRTONFI³-féle értelmezése Póra Ferenc magyarázatát vette alapul, azaz az *ákbákom* írás az „kusza írás”. De Laczkó Krisztina és Mártonfi Attila szerzőpáros ezt még az „ábra” szóval is kiegészíti.

A zavaros, kusza, ügyetlen kezű gyermekek írását, a vázlatosan, kuszán rögzített szövegrészt, a Nagy László-féle rajz- és szövegkezdemenyezéseket, a tervezés alatt levő ábrákat is *ákbákom*nak nevezhetjük.

CSERES TIBOR⁴ 1966-ban az írói tekintélyről szóló esszéjében a játékos csengésű, ám ettől eltérő, negatív jelentést tulajdonít az írók tekintélyének.

„Az írói tekintéllyel baj van, s azt mondják: *ákbákomok* vannak az irodalmi tudat tábláján, s azt nekik, (fiatal íróknak) kell letörölniük.” Tehát a zavaros, kusza beszéden és íráson kívül az *ákbákom* szó erkölcsi vonatkozása is.

Nagy ajándék a szóértelmezés címe alatt választott Póra Ferenc-féle rigmus, amit diákjaink órai jelszóként, dolgozatjavítási mottóként hasznosíthatnak.

Alabástrom? Alabárdos?

A Magyar helyesírás szabályai szótára ugyan szerepelteti a görög-latin eredetű alabástrom háromszótagú (az alabárdossal összecsengő) szót, de nem magyarázza jelentését. Az 1999-ben harmadik kiadását megélt Magyar Szókincstár⁵ nem vette fel példaanyagába e főnevet. A legújabb – az értelmező szótár gazdagságát jól tükröző – HELYESÍRÁS⁶ című kötet

szerint az alabástrom „áttetsző, fehér kristályos gipsz”. Ezen sajátos anyagnév értelmezését a Bakos-szótár⁸ további jegyekkel gazdagítja. Azaz az alabárdos: „finom szemcsés gipsz”, a „márványhoz hasonló, de lényegesen puhább”.

Ám, ha a TÜZÉP üzleteiben alabástromot kérünk, lehet, hogy meglepetést keltünk ezzel.

Segítsük a szakembert, nevezzük meg magyarul: alabástromot, azaz puha, finom szemcsés gipszet kérünk.

IRODALOM

1. Póra Ferenc: A magyar rokon értelmű szók és szólások kézikönyve. Gondolat, Bp. 1991
2. Sárközi Mátyás: Mit is jelent? Osiris, Bp. 2005
3. Laczkó Krisztina-Mártonfi Attila: Helyesírás, Osiris, Bp. 2004
4. Cseres Tibor: Hol a kódex? Magvető Kiadó, Bp. (1971)
5. Magyar szókincstár (főszerk. Kiss Gábor) Tinta Könyvkiadó 1999
6. Laczkó Krisztina-Mártonfi Attila: Helyesírás, Osiris, Bp. 2004
7. Bakos József: Idegen szavak szótára. Bp. Akadémiai Kiadó

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat a szerkesztőség címére küldjék: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. A borítékra feltétlenül írják rá, hogy *kézirat*. Csak „gévelt”, 8–10 lapnál nem nagyobb terjedelmű kéziratokat fogadunk el. A kéziratot jól áttekinthető kettes sortávolsággal, normál géppapíron, a „gépelési hibák” gondos javításával, a felhasznált szakirodalom pontos feltüntetésével (szerző, cím, hely, kiadó, lapszám) kérjük. A közérthetőség megkívánja azt is, hogy az elkerülhetetlen idegen szakkifejezések magyar megfelelőéről, értelmezéséről se feledkezzünk meg. Kérésünk az is, hogy a szövegbe iktatott rajzos, ábrás, illusztrációs megoldásoktól lehetőleg tekintsünk el.

Azoktól a szerzőktől, akik megfelelő feltételekkel rendelkeznek, számítógéppel írt kéziratot kérünk lemezen és nyomtatva is.

Nagyon fontos, hogy külön lapra írják föl *beosztásukat, munkahelyük, iskolájuk pontos nevét, helyét, valamint irányítószámos lakcímüket*.

Felhívjuk továbbá szerzőink figyelmét, hogy másodközlésre nem vállalkozunk. Szerkesztőségünknel is érvényes az az általános gyakorlat, hogy kéziratot nem örzünk meg és nem is küldünk vissza.